RUOKAVIRASTO
Livsmedelsverket • Finnish Food Authority

LAUSUNTO

1886215

Pvm/Datum/Date
12.5.2025

Dnro/Dnr/DNo
2712/00.00.01.00.02/2025

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta
MmV@eduskunta.fi

VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029

Ruokavirasto kiittää mahdollisuudesta asiantuntijalausuntoon valtioneuvoston selontekoon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026–2029.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

Hallinnonalan määrärahoista käytetään maa- ja elintarviketalouteen n. 68 % ja maaseudun kehittämiseen n. 17 %. Merkittävä osa maaseudun kehittämisen sekä maa- ja elintarviketalouden määrärahoista liittyy vuoden 2023 alusta käyttöön otettuun Suomen CAP-suunnitelman 2023—2027 toimeenpanoon. CAP-suunnitelman toteuttaminen on kehyskaudella virastossa korkean prioriteetin kokonaisuus. Uusi CAP-suunnitelma on keskeinen osa kotimaisen ruoantuotannon huoltovarmuuden turvaamista. Suunnitelman päätavoitteita ovat aktiivisen ruuantuotannon turvaaminen, maatalouden ilmasto- ja ympäristöviisaus sekä uusiutuvan maaseudun elinvoimaisuuden vahvistaminen.

Maa- ja elintarviketalouden määrärahoin huolehditaan kokonaiskestävän ruokajärjestelmän huoltovarmuudesta, parannetaan biotalouteen ja ruokaan perustuvien liiketoimintojen kestävää ja kilpailukykyistä kasvua sekä turvataan vastuullisella toiminnalla ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta. On hyvä, että maa- ja elintarvike- sekä biotaloussektorin huoltovarmuuteen ja viennin edistämiseen on päätetty kohdentaa lisämäärärahoja vuodesta 2025 lukien ja, että T&K-toimintaan on päätetty kohdentaa hallinnonalalla lisäystä kehyskaudella. Hallinnonalan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta sekä neuvonta tukevat ennakoivasti hallinnon vaikuttavuutta ja elinkeinojen kilpailukykyä.

Ruokaviraston toimintamenot ja viraston toiminnan ja talouden sopeuttaminen

Ruokaviraston toimintamenoihin on osoitettu toiminnan vahvistamiseen yhteensä 15 milj. euroa vuosille 2024—2027. Vastaavasti virastolle on osoitettu kehyksiin vuosille 2025–2027 yhteensä 5,6 milj. euron leikkaus. Lisäykset ovat kertaluonteisia, eivät pysyviä. Virastossa on valmisteltu kehyskaudelle tuottavuusohjelma, jolla saadaan

Ruokavirasto
PL 100, 00027 RUOKAVIRASTO
Puh. 029 530 0400 (vaihde)
ruokavirasto.fi
Y-tunnus: 2911686-7

Livsmedelsverket
PB 100, 00027 LIVSMEDELSVERKET
Tfn 029 530 0400 (växel)
livsmedelsverket.fi
FO-nummer: 2911686-7

Finnish Food Authority
P.O. Box 100, FI-00027 FINNISH FOOD AUTHORITY, FINLAND
Tel. +358 29 530 0400 (switchboard)
foodauthority.fi
Business ID: 2911686-7

toteutettua sovitut leikkaukset. Toiminnan ja talouden sopeuttamista on jouduttu tekemään virastossa jo viraston perustamisesta vuodesta 2019 lähtien.
Ruokavirasto pitää selvänä sitä, että virastot nykyisessä valtiontalouden haastavassa tilanteessa tehostavat vastuullisesti toimintaansa, priorisoivat tehtäviään ja etsivät säästökohteita osana normaalitoimintaa. Valitettavasti nämä toimet eivät ole riittäneet Ruokavirastossa, vaan virasto joutui keväällä 2024 aloittamaan YT-neuvottelut sopeuttaakseen toimintaansa kehyskaudelle 2024–2028 10 miljoonaa euroa.

Selonteossa sanotaan, että ”*Toimeenpanossa hyödynnetään erityisesti digitalisaation tuomia mahdollisuuksia tehostaa julkisen sektorin toimintaa esimerkiksi tekemällä digitaalisesta viranomaisviestinnästä ensisijainen viranomaisviestinnän kanava*.”
Teknologian nopea kehitys, digitalisaatio sekä uusien lakisääteisten tietojärjestelmien rakentaminen koko toimialan viranomaisten toimeenpano- ja valvontaketjun (mm. ELYt, AVIt ja kunnat) ja laajan asiakaskunnan käyttöön sekä niiden jatkuva kehittäminen ja ylläpito ovat aiheuttaneet Ruokavirastonkin toiminnassa äärimmäisen vaikeita tilanteita toiminnan ja talouden tasapainon ylläpitämiseksi, kun ne tällä hetkellä on isolta osin rahoitettava viraston peruskehyksestä. Ruokavirasto nostaa esille huolensa tietojärjestelmien ylläpito- ja jatkokehittämisresurssien (YP/JAKE) niukkuudesta. Sopeutuksissa on jouduttu leikkaamaan huomattava osa tarvittavasta YP/JAKE määrärahasta. Leikkaukset kasvattavat riskiä tietojärjestelmien toimivuuden jatkuvuudelle ja erilaisten poikkeamien syntymiselle. Erityisesti huolta herättää digitalisaation lisääntyminen, joka haastaa vanhentuvien tietojärjestelmien kehittämisen ja liitettävyyden uusien tehtävien ja velvoitteiden myötä päivitettäviin ja kehitettäviin järjestelmiin. Järjestelmien ja rekisterien yhteensopivuus ja tiedon siirto järjestelmästä toiseen turvaa digitalisaatiosta saatavat hyödyt, mutta ilman yhteensopivia järjestelmiä henkilöstöresurssien tarve lisääntyy voimakkaasti.

Tämän lisäksi kehyskaudella on erityisesti huomioitava riittävät ja osaavat henkilöstöresurssit viraston tehtävien asianmukaiseksi hoitamiseksi huomioiden erityisesti myös huomattavan eläköityvien henkilöiden määrän ja virastolle jatkuvasti EU- ja kansallisen lainsäädännön myötä tulevat uudet tehtävät esim. metsäkatoasetuksen valvonta ja toimenpano, NIS2- ja CER-direktiivien toimeenpanoon liittyvät tehtävät sekä kansallinen sikasalmonellarahasto. Ruokaviraston YT:n jälkeen tehtävien uudelleen organisointi ja priorisointi aiheuttaa itsessään haasteita, jonka lisäksi uusien tehtävien tuleminen ilman rahoitusta vaikeuttaa viraston tilannetta entisestään.

Metsäkatoasetuksen toimeenpano tulee lisäämään merkittävästi Ruokaviraston tehtäviä, joiden toteuttamisesta johtuva resurssitarve on arvion mukaan 16 henkilötyövuotta. Metsäkatoasetuksen toimivaltaisen viranomaisen tarkastustehtävät ovat

laajat koskien seitsemää hyödykeryhmää (puutavara, nautaeläimet, kaakao, kahvi, soija, öljypalmu ja kumi) ja valvonta tulee kohdistumaan niin vientiin, tuontiin kuin kotimaan tuotantoon. Asetus koskee lähes 10 000 tuonti- ja vientiyrityksen ja kaupan alan toimijoiden lisäksi laajaa joukkoa kotimaisen nauta- ja metsäsektorin toimijoita. Suuren toimija- ja tuotekatteen lisäksi mm. merkittävät raportointi ja yhteistyövelvoitteet sekä perusteltujen huolenaiheiden käsitteleminen aiheuttavat lisäresurssitarvetta. Myös Ruokaviraston mahdollisista tietojärjestelmämuutoksista aiheutuisi kustannuksia. Riittämättömillä resursseilla toimeenpaneminen voi vaikuttaa haitallisesti asetuksen piiriin kuuluvien kotimaisten toimijoiden kilpailukykyyn.

Selonteossa mainitaan myös, että *”sekä hallitusohjelmassa että keväällä 2024 sovitut säästöt on pääasiassa kohdennettu virastojen toimintamenomomenteille sekä muille toimintamenotyyppisille momenteille ministeriöiden oman valmistelun perusteella. Säästöjen kohdentuminen eri virastojen rahoitukseen on kuvattu tarkemmin osiossa 4.3.1 hallinnonalakohtaisissa linjauksissa. Keväällä 2025 päätetyn 130 milj. euron säästön jakaantumisesta hallinnonaloittain päätetään vuoden 2026 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä.”*

Kevään riihen päätös tulevista leikkauksista huolestuttaa virastoa. Ennestään vaikea tilanne pakottaa viraston karsimaan ja priorisoimaan tehtäviään enemmän, millä tulee olemaan vaikutuksia myös viraston asiakkaille ja esim. JTS:n mukaiset toimenpiteet digitalisaation edistämiseksi hidastuvat ja jätetään joiltain osin tekemättä.

Valtion talousarviossa 2025 ei ole huomioitu Ruokaviraston osalta aluehallintouudistuksen siirtymävaiheen kustannusten rahoitusta. Virastolle aiheutuu vuonna 2025 kertaluonteisia menoja, joilla mahdollistetaan tehtävien hoitaminen katkeamatta tehtävien siirtyessä Aluehallintovirastoilta Ruokavirastolle. Nämä menot maksetaan viraston peruskehyksestä ja ovat siten pois tulevien vuosien siirtyvästä erästä, joka on edelleen riittämätön, siihen että sen avulla virasto pystyisi varautumaan tuleviin leikkauksiin.

Tietojärjestelmien ylläpidon osalta noin puolet kohdistuu sellaiseen tekemiseen, jonka tekemättä jättäminen saattaa johtaa EU:n rahoitusoikaisuun. Tukien maksatus oikein ja ajallaan vaatii toimivat tietojärjestelmät. Tämä turvaa Suomen täysimääräistä saantoa EU-rahoituksesta, mikä osaltaan varmistaa maatalouden jatkuvuutta ja maaseudun elinvoimaisuutta. Toisen puolen ylläpidon kasvusta aiheuttaa EU:n/kansalliseen lainsäädäntöön perustuvien lakisäätäisten tehtävien hoito, joilla on suoraan vaikutusta alkutuotannon valvontaan, eläin- ja kasvitautien torjuntaan ja ympäristöterveydenhuoltoon ja tätä kautta Suomen huoltovarmuuteen.

Ruokavirasto on tehnyt ns. kehyksen ylittävän esityksen IT-hankkeista ja kehyskauden korjausvelasta. Se kertoo rahan tarpeesta, mutta se kertoo myös siitä, miten merkittävä kokonaisuus Ruokaviraston lakisääteisten tehtävien digitalisaatio todellisuudessa onkaan. JTS:n edellyttämät tuottavuushyödyt eivät näy Ruokaviraston talousarviossa, vaan hyödyt menevät muille tahoille. Näiden hankkeiden rahoituksen puuttuminen vaikeuttaa siis myös muiden tahojen tuottavuutta ja tehokkuutta.

CAP27 -strategiakausi

Selonteossa sanotaan, että *kehyskauden **keskeisimpiä tietojärjestelmähankkeita** ovat tällä hetkellä Pelastustoimen digitaaliset palvelut, **Ruokaviraston CAP27**, Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpito sekä valtiovarainministeriön ja Digi- ja väestötietoviraston Digi ensin, eIDAS ja elämäntapahtumalähtöisen digitalisaation edistämisohjelma*

Ruokavirasto on rakentanut CAP27 kokonaisuuteen liittyviä tietojärjestelmiä merkittävältä osin VM:n tuottavuusrahalla, jonka tulevaisuus viraston näkökulmasta näyttää huonolta. Sen vuoksi virasto on tehnyt myös tämän kokonaisuuden osalta ns. kehyksen ylittävän esityksen, joka ei ole menestynyt VM:ssä. Ruokavirasto pitää tärkeänä rahoituksen (3,1 milj. e / vuosi) saamista viraston peruskehykseen.

EU:n yhteisen CAP27-strategiakauden toimeenpano alkoi vuoden 2023 alusta. Ukrainan tilanteen kärjistyminen Euroopassa on osoittanut, että uusi CAP-suunnitelma on keskeinen osa kotimaisen ruoantuotannon huoltovarmuuden turvaamista. Uuden strategiakauden rahoituksen (ml. elvytyspaketti) kokonaistaso jopa hieman nousi edellisen kauden tasosta, mikä on erittäin merkittävää maamme vakavissa kannattavuusongelmissa toimivan maataloustuotannon turvaamiseksi jatkossakin. Strategiakauden rahoituksella on iso merkitys myös maatalouden ilmastotoimenpiteiden toteutumiselle. Uudella ohjelmakaudella toteutuu erittäin suuria hallinnon prosesseihin ja teknologiaan kohdistuvia uudistuksia, ja uuden ohjelmakauden toimeenpano nojaa vahvasti digitalisaation lisäämiseen ja hyödyntämiseen. Viljelijätukien osalta käyttöön on otettu mm. satelliittikuviin perustuva koko kasvukauden kestävä peltolohkojen monitorointi (viljelijä voi täydentää tukihakemusta syksyyn asti, peltolohkoista voidaan lähettää kännykkäapplikaation avulla digivalokuvia toimenpiteiden todentamiseksi, valokuvien tulkitsemiseksi on kehitettävä tekoäly jne.) ja kaikissa tukihauissa siirrytään 100 % sähköiseen hakuun. Myös maaseudun kehittämistukien, markkinatukien ja tukien maksatukseen käytettävät tietojärjestelmät uudistetaan vastaamaan paremmin uuden strategiakauden hallinnon prosesseja ja tarpeita. Uudistusten toimeenpanon

suunnittelu ja toteutus aiheuttaa merkittäviä henkilöstöresurssi- ja tietojärjestelmien kehittämiskustannuksia. Ruokavirasto katsookin, että CAP-kauden toimeenpanon henkilöstö- sekä tietojärjestelmien kehittämisen ja ylläpidon resurssit Ruokavirastossa ja koko maksajavirastokokonaisuudessa (maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueet, ELY-keskukset, AVIt sekä Ahvenanmaan toimijat) on turvattava, jotta Suomen rahoitusosuus voidaan täysimääräisesti kotiuttaa kotimaisen maataloustuotannon jatkuvuuden, maaseudun elinvoimaisuuden ja viime kädessä kokonaisturvallisuuden kannalta kriittisen huoltovarmuuden turvaamiseksi.